

DOI:10.7251/VETJ1601090N

UDK 639.11:[619:616.9+636.3

Стевановић О.¹, Николић С., Бабић Р., Недић Д., Секулић Ж.², Амовић М.³

Кратко саопштење

HAEMONCHUS CONTORTUS, FASCIOLA HEPATICA И DICROCOELIUM DENDRITICUM КОД СРНА (CAPREOLUS CAPREOLUS) У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ

Кратак садржај

У овом раду описано је присуство паразитских врста *Haemonchus contortus*, *Fasciola hepatica* и *Dicrocoelium dendriticum* код срнеће дивљачи у Републици Српској. У периоду од 1. јануара 2015. године до 20. августа 2016. године извршено је 17 обдукција обичне срне (*Capreolus capreolus*). *Haemonchus contortus* је установљен код шест срна, *Fasciola hepatica* код једне срне и *Dicrocoelium dendriticum* код двије срне. Локације одстријељених и угинулих срна код којих су установљени наведени паразити у ловишту су у раду означене по општинама, примјеном методе геоинформатичког система - ГИС. Присуство и налаз великог и малог метиља немају већи клиничко-патолошки значај, док инфекција нематодом *Haemonchus contortus* има већи утицај на здравствени статус срна у Републици Српској.

Кључне ријечи: *Haemonchus contortus*, *Fasciola hepatica*, *Dicrocoelium dendriticum*, срна Република Српска

---

¹ ЈУ Ветеринарски институт Републике Српске "Др Васо Бутозан", Бранка Радичевића 18, 78 000 Бања Лука, Република Српска, Босна и Херцеговина.

PI Veterinary Institute of Republic of Srpska "Dr. Vaso Butozan", Branka Radičevića 18, 78 000 Banja Luka, Republic of Srpska, Bosnia and Herzegovina

² Архитектонско-грађевински-геодетски факултет Универзитета у Бањој Луци, Војводе Степе Степановића 77/3, 78 000 Бања Лука, Република Српска, Босна и Херцеговина

Faculty of Architecture, Civil Engineering and Geodesy University of Banja Luka, Vojvode Stepe Stepanovica 77/3, 78 000 Banja Luka, Republic of Srpska, Bosnia and Herzegovina

³ Ловачко удружење "Тетријев" Теслић, Република Српска, Босна и Херцеговина
Hunters Association "Tetrijev" Teslic, Republic of Srpska, Bosnia and Herzegovina

Е-пошта коресподентног аутора/Е-mail of the Corresponding Author:
oliver.stevanovic@virsvb.com

Stevanovic O., Nikolic S., Babic R., Nedic D., Sekulic Z., Amovic M.

Short communication

HAEMONCHUS CONTORTUS, FASCIOLA HEPATICA AND DICROCOELIUM DENDRITICUM IN ROE DEER (CAPREOLUS CAPREOLUS) IN REPUBLIC OF SRPSKA

Abstract

This paper describes the presence of parasitic species *Haemonchus contortus*, *Fasciola hepatica* and *Dicrocoelium dendriticum* in roe deer in the Republic of Srpska. In the period from 1. January 2015 to 20. August 2016, 17 autopsies of roe deer (*Capreolus capreolus*) were performed. *Haemonchus contortus* in 6 roe deer, *Fasciola hepatica* in 1 roe deer and *Dicrocoelium dendriticum* in 2 roe deer was detected. Locations of hunted and dead roe deer are marked by municipalities using methods of geoinformation system - GIS. The presence and findings of *Fasciola hepatica* and *Dicrocoelium dendriticum* has no greater clinical pathological significance in our study, while infection with *Haemonchus contortus* has a greater impact on the health status of the roe deer in the Republic of Srpska.

Keywords: *Haemonchus contortus*, *Fasciola hepatica*, *Dicrocoelium dendriticum*, roe deer Republic of Srpska

УВОД/INTRODUCTION

У доступној литератури нема много података о дистрибуцији и заступљености појединих паразитских врста код срнеће дивљачи у Републици Српској. Пионирска паразитолошка истраживања код срнеће дивљачи у Босни и Херцеговини спроведена су почетком шездесетих година прошлог вијека (Чанковић и сар., 1962). Према наведеној групи аутора, научна сазнања прије ових истраживања на тему проблематике паразитских болести код дивљачи су непотпуна. Касније, литературни преглед паразитолошких истраживања у Босни и Херцеговини су дали Оме-

рагић и сар. (2011). Чанковић и сар. (1962) су извршили десет паразитолошких секцији и утврдили преко 30 врста екто и ендо паразита код срна, и то: *Dicrocoelium dendriticum*, *Fasciola hepatica*, *Moniezia expansa*, *Cysticercus tenuicollis*, *Trichostrongylus axei*, *T. capricola*, *T. vitrinus*, *T. colubriformis*, *Ostertagia capreoli*, *O. circumcincta*, *O. ostertagi*, *O. leptospicularis*, *Teladorsagia davtiani*, *Haemonchus contortus*, *Skrjabinagia podjapolskyi*, *Spiculoptera spiculoptera*, *Nematodirus filicollis*, *N. spathiger*, *Bunostomum trigonocephalum*, *Strongyloides papillosus*, *Capilaria bovis*, *Chabertia ovina*, *Trichocephalus ovis*, *Dicrocoelium dendriticum*, *D. viviparus*, *D. eckerti*, *Capreocaulus capreoli*, *Linquatulula se-*

rrata, *Ixodes ricinus* и *Melophagus ovinus*. Нешто касније извршена је детаљна студија на 35 срна (*Capreolus capreolus*) од стране Делића и сар. (1965), гдје су дијагностиковане 34 врсте паразита: *Eimeria spp.*, *Sarcocystis spp.*, *D. dendriticum*, *F. hepatica*, *Moniezia benedeni*, *C tenuicollis*, *Gongylonema pulchrum*, *S. papillosus*, *O. capreoli*, *O. circumcincta*, *O. leptospicularis*, *O. ostertagi*, *O. lasensis*, *S. podjapolskyi*, *S. spiculoptera*, *H. contortus*, *T. davtianii*, *T. capricola*, *T. axei*, *T. colubriformis*, *T. vitrinus*, *N. filicollis*, *N. spathiger*, *B. trigonocephalum*, *C. bovis*, *C. longipes*, *Oesophagostomum venulosum*, *T. ovis*, *Ch. ovina*, *D. filaria*, *D. viviparus*, *C.*, *L. serrata* *I. ricinus* и *Lipoptena cervi*. Без обзира на то што су ове студије биле значајне по питању нових научних сазнања у фундаменталној паразитологији, многи аспекти изучавања паразитских болести код дивљих животиња остају неистражени, као на примјер: фактори ризика, просторна дистрибуција и интензитет инфекције, утицај на губитке у ловишту и клинички значај паразитских болести код дивљих животиња.

Без обзира на ову констатацију, већина паразитских болести код дивљачи има клинички значај и узроци су пада кондиције, слабог прираста, настанка узгојних болести и угинућа (Омерагић и сар., 2011). Све је већа потреба укључивања ветеринарске медицине у надзор над паразитским и инфективним болестима дивљачи, што има вишеструки значај за очување биодиверзитета, спољашње средине, па и очување здравља домаћих животиња и човјека (Синановић и Зуко, 2012). Данас је све већа употреба ГИС (географски информациони систем) у праћењу кретања

и дистрибуције појединих паразитских болести код домаћих животиња. У Републици Србији ГИС методологија први пут је примијењена у циљу праћења трихинелозе код дивљих животиња (Живојиновић и сар., 2010). Очигледно је да је ова методологија корисна у епидемиологији појединих болести и може да буде од помоћи при анализи ризика, формирању кризних планова, процјени потенцијалних губитака у производњи услед болести, формирању и праћењу програма контроле болести (Риналди и сар., 2006). У Републици Српској и БиХ ова методологија није примјењивана у ветеринарској медицини.

У раду ће бити ретроспективно анализирана заступљеност паразитских врста *Haemonchus contortus*, *Fasciola hepatica* и *Dicrocoelium dendriticum* код срнеће дивљачи у Републици Српској уз помоћ ГИС методологије. Испитивањем ће бити обухваћен и одређени број коза и оваца.

МАТЕРИЈАЛ И МЕТОДЕ/ MATERIAL AND METHODS

У периоду од 1. јануара 2015. године до 20. августа 2016. године извршено је 17 паразитолошких секција обичне срне поријеклом из различитих ловишта у Републици Српској. У овом периоду извршено је 17 паразитолошких секција. За све обдуковане јединке узети су подаци о локацији угинућа, старосној категорији и полу. Од ловачких организација узета је, ако је то било могуће, основна анамнеза и разлог достављања животиња на обдукцију. Дете-

рминација паразитских врста (*H. contortus*, *F. hepatica* и *D. dendriticum*) извршена је на основу морфолошких карактеристика адулта (Soulsby, 1968).

Приликом паразитолошке претраге на *H. contortus* дугметастим макама отворано је сириште од кардије до пилоруса, садржај је пажљиво одстрањен, а паразити са површине слузокоже испирани су под млазом воде. Јетра је прегледана на чврстој површини адспекцијом, палпацијом и расјецањем. Садржај жучне бешике је прегледан након што је она отворена макама. Кроз паренхим јетре су прављени танки и паралелни резови, након чега је гњечен прстима, како би се истиснуо садржај који је прегледан на присуство адулта

паразитских врста *F. hepatica* и *D. dendriticum*.

За одређивања - мапирање и географску (епидемиолошку) анализу заступљености наведених паразита код срнће дивљачи по општинама коришћен је програм ArcMap 2.0.

РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА/ RESULTS AND DISCUSSION

Од укупно 17 паразитолошких секција које су извршене у ЈУ Ветеринарском институту Републике Српске "Др Васо Бутозан", паразити су дијагностиковани код 9 испитиваних животиња (17/9). Хемонхоза је била најзаступљенија паразитоза, са преваленцијом од 35,29% (17/6) (табела 1).

Табела 1. Приказ паразита дијагностикованих у срнама на подручју Републике Српске

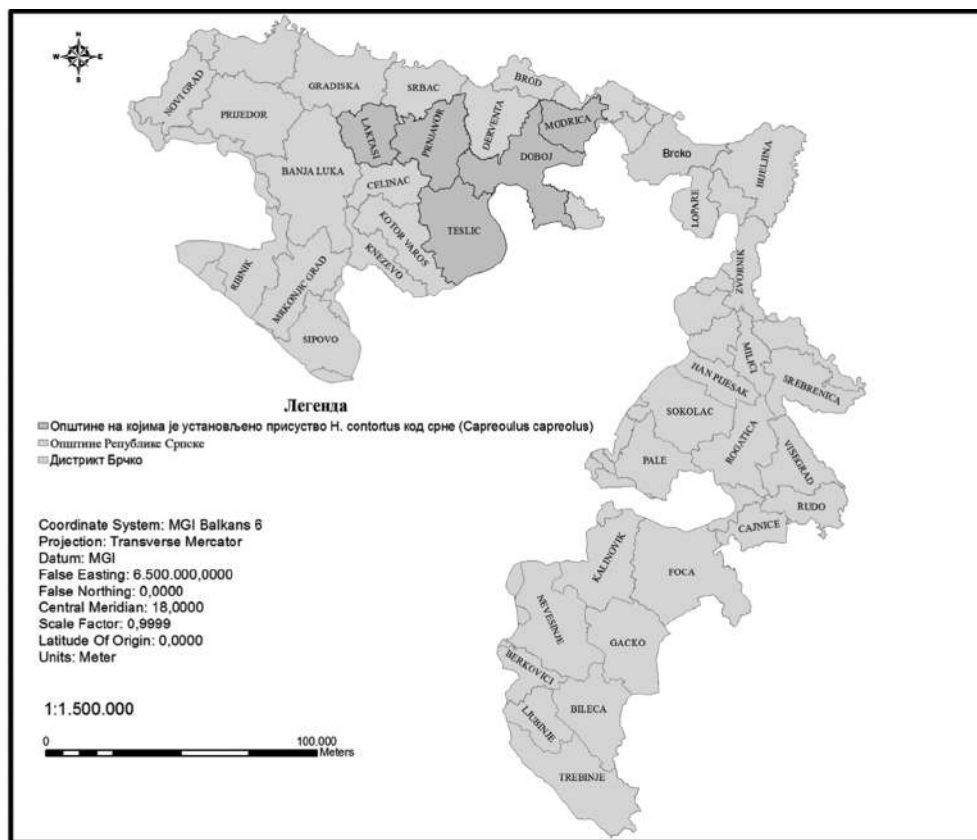
Срна (<i>Capreolus capreolus</i>) N=17		
Врста паразита	Број позитивних	Преваленција (%)
<i>Haemonchus contortus</i>	6	35,29%
<i>Fasciola hepatica</i>	1	5,89%
<i>Dicrocoelium dendriticum</i>	2	11,76%
Укупно	9	52,94%

Према подацима из анамнезе, ловци су срнећу дивљач пронашли мртву у ловиштима или су животиње биле одстријељене након што је констатована болест. Анамнестички подаци су указивали да је код већине срна у неким ловиштима запажен пролив. Као заједничке особености на обдукцији код тих срна запажене су изразито лоша кондиција и слаба телесна ухрањеност, а спољним пре-

гледом леша скоро је увијек запажена запрљана анална регија са пастозним фецесом. Генерално, код срна је патолошко налаз био разноврстан и није се могао увијек поставити дефинитиван узрок угинућа. Код свих срна са проливом, патолошки налаз је указивао на дехидрацију и исцрпљеност. Паренхиматозни органи, укључујући јетру и бубреге, били су дистрофично промијењени. Изражене

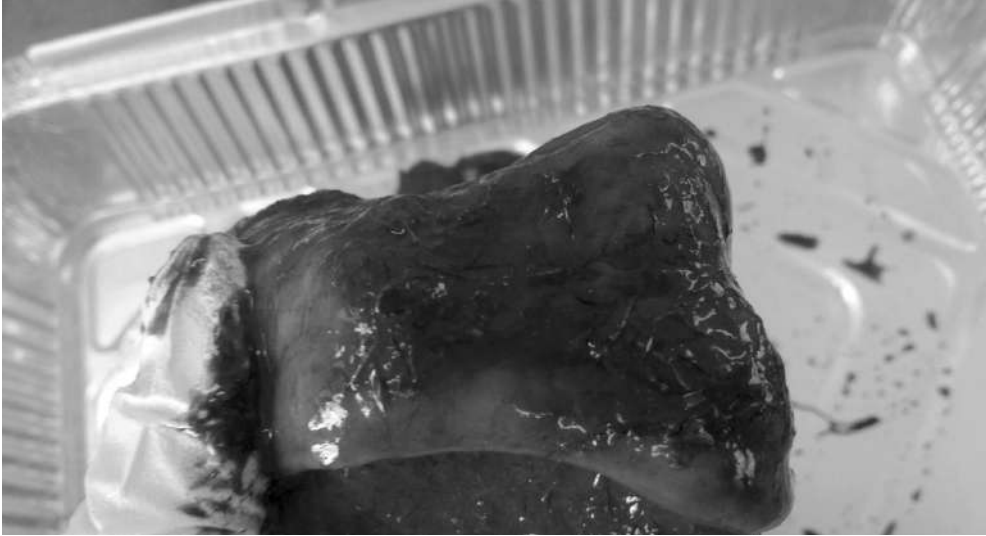
промене биле су запажене на слузници цријева која је била задебљала, понекад млитава, захваћена катаралним ентеритисом. У лумену танких цријева констатован је полутечни садржај (од жуте до тамносмеђе боје), понекад са примјесам крви. Мезентеријални лимфни чворови били су хиперемични и увећани. Промене на дебелим цријевима биле су слабије изражене. *Haemonchus contortus* је био присутан у свим случајевима гдје су констатовани патолошки знаци дија-

реје, али уз напомену да су утврђене и друге гастроинтестиналне нематодне танких и дебелих цријева, чија детерминација није рађена. Налаз великог и малог метиља у јетри код три животиње био је случајан налаз. У три случаја угинуће се могло приписати инфекцији изразито високог интензитета нематодом *H. contortus*. Овај паразит доказан је код срна чији су лешеви достављени из општина Теслић, Модрича, Добој, Лакташи и Прњавор (карта 1).

Карта 1. Карта општина Републике Српске гдје је установљено присуство *H. contortus* код срна

Налаз *F. hepatica* је утврђен код срне поријеклом из Модриче, а *D. dendriticum* је пронађен код срна поријеклом из Теслића и Добоја.

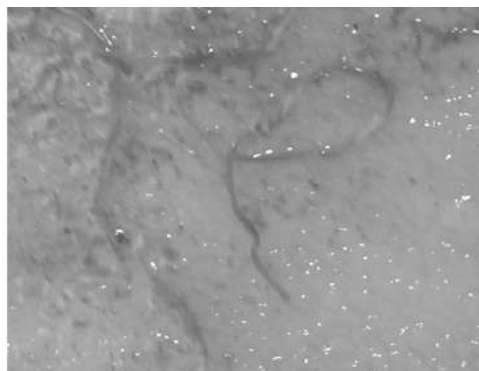
Слика 1. *H. contortus* у сиришту срне - *in situ*

На основу обављених обдукција срнеће дивљачи у 2015. и 2016. години може се закључити да су угинућа настајала услед нешто веће инциденције заступљености синдрома прољећног пролива код срнеће дивљачи. Ово је још енигматичан, помало парадоксалан клиничко-патолошки ентитет са мултифакторијалном етиологијом. Сматра се да су трихостронгилиде код срна један од фактора који може допринијети погоршавању клиничке слике пролива код ове врсте дивљачи. Паразитолошким прегледом срнеће дивљачи у Републици Хрватској присуство *H. contortus* утврђено је са преваленцијом од 16% (Кусак и сар., 2012). Исти аутор код срнеће дивљачи није утврдио присуство великог и малог метиља. При проучавању дистрибуције хемонхозе, као најпатогеније нематодозе преживара, у обзир се мора

узети чињеница преклапања подручја боравка домаћих малих преживара са ловиштима срнеће дивљачи (Кусак и сар., 2012). У случају Републике Српске то је висок фактор ризика, јер ловишта општина у којима је установљена хемонхоза код срна, су коридор кретања великих номадских стада оваца у низијске предјеле земље. Овце, посебно у великим агломерацијама, каква су номадска стада, могу контаминирати пашњаке ловишта великим бројем јаја, која под оптималним условима спољашње средине ембрионирају у L3 ларве инфективне за друге преживаре. Очигледно је да је *H. contortus* паразит домаћих и дивљих преживара, тако да је молекуларно испитивање Cerutti и сар. (2010) показало да су домаћи и дивљи преживари - срнећа дивљач домаћини за идентичне изолате овог паразита. Другим ријечима, могуће су унакрсне

инфекције хемонхусом између срнеће дивљачи и домаћих преживара. Посљедњих година у Републици Српској

забиљежена су жаришта хемонхозе код оваца и коза са великим губицима (Стевановић и сар., 2016).

Слика 2 (а,б). *H. contortus* у сиришту овце - *in situ* (акутна хемонхоза оваца у селу Романовци, Градишка)

ЗАКЉУЧАК/CONCLUSION

И поред наведених сазнања о присуству *H. contortus* код срнеће дивљачи на подручју Републике Српске, остаје велики број отворених питања која прате ову проблематику. ГИС методологија може бити од велике користи у надзору паразитских и заразних болести дивљачи. Модеран приступ геопросторне анализе могао би да послужи у циљу сузбијања неких паразитских болести дивљачи, посебно ако имамо основне теренске информације о кретању домаћих животиња и појави заједничких болести код домаћих и дивљих животиња. Овакав приступ и адекватно информисање ловачких организација о дистрибуцији и заступљености паразитских врста су есенцијални у спровођењу основних мјера хигијене у ловном газдинству. Управо неколико случајева хемонхозе код срнеће дивљачи, оваца и коза у Републици Српској је разлог инте-

нзивније сарадње ловачких организација са ветеринарском службом, што је у пракси у нашем амбијенту ријеткост.

ЛИТЕРАТУРА/REFERENCES

1. Чанковић М., Делић С., Леви И. и сар. 1962): Прилог познавању паразитофауне срна (*Capreolus capreolus*) у Босни и Херцеговини. Ветеринарија 4: 479-484.
2. Cerutti M.C., Citterio C.V., Bazzocchi S., Epis S., D'Amelio S., Ferrari N., Lanfranchi P. (2010): Genetic variability of *Haemonchus contortus* (Nematoda: Trichostrongyloidea) in alpine ruminant host species. JHelminthol 84: 276-283.
3. Делић С., Леви И., Рукавина Ј. (1965): Паразитофауна срна у неким подручјима Босне. Ветеринарија 14: 189-195.
4. Омерагић Ј., Хоџић А., Зуко А., Јажих А. (2011): Преглед истра-

- живања паразитофауне код дивљих животиња у Босни и Херцеговини, Ветеринарија 60: 251-257.
5. Кусак Ј., Шпичић, С., Слијепчевић, В., Боснић, С., Јање, Р.Р., Дувњак, С. Хубер, Ђ. (2012): Здравствено стање јелена и срна и Горском котару, Хрватска Ветеринарски архив, 82: 59-73.
  6. Rinaldi L., Musella V., Biggeri A., Cringoli G(2006): *New insights into the application of geographical information systems and remote sensing in veterinary parasitology.* Geospatial Health, 1: 33-47.
  7. Soulsby E (1968): *Helminths, arthropods and protozoa of domesticated animals.* LondonBaillière, Tindall & Cassell, Anybook (Lincoln, United Kingdom)
  8. Стевановић О., Бабић Р., Николић С., Недић Д. (2016): *Хемонхоза у Републици Српској: наша искуства и будуће активности*, 21. годишње савјетовање доктора ветеринарске медицине Републике Српске (Босне и Херцеговине) са међународним учешћем, 8-11. јуни, Теслић
  9. Zivojinovic M., Sofronic-Milosavljevic Lj., Radojicic S., Kulisic Z (2010): *Application of GIS in epizootiological surveillance of swine trichinellosis in one endemic district in Serbia.* Parasite 17: 369-373.

